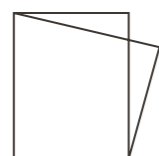

Gentagelsens pædagogik. En almen pædagogisk undersøgelse af pædagogisk praksis for unge med særlige behov

(Ph.d.-forsvar: Maj 2018)

Leo Komischke-Konnerup, ph.d.,
chefkonsulent,
Forskning og
Udvikling, UC SYD

Afhandlingen *Gentagelsens pædagogik* baserer sig på en almenpædagogisk undersøgelse af lokal skole- og uddannelsespraksis på to frie og selvejende institutioner for unge med særlige behov: Tolne Efterskole og PMU, som er et uddannelsessted for unge, der tilbyder STU-forløb. Som frie og selvejende institutioner har disse skoler og uddannelsessteder haft en betydelig frihed til at eksperimentere pædagogisk og udvikle en socialpædagogisk og praktisk forståelse af skole og uddannelse for unge med særlige behov. Denne forståelse af skole og uddannelse rummer tydelige henvisninger til den frie og folkelige skolepædagogiske tradition i Danmark.

Den gruppe af unge, som er elever på de to undersøgte institutioner, er vanskelig at afgrænse præcist og entydigt. Betegnelsen unge med særlige behov omfat-

ter således en lang række forskelligartede problemstillinger vedrørende fx hukommelse og intelligens, koncentration og udvikling. I afhandlingen forstås og beskrives elevernes problemstillinger imidlertid primært som pædagogisk fremkaldte. På tværs af medicinske og psykologiske problemstillinger har eleverne på de to institutioner i de fleste tilfælde gjort massive pædagogiske og sociale nederlagserfaringer i deres hidtidige skolegang. Det er således fælles for eleverne, at de i skolen har lært, at de hverken hører til i skolens undervisning eller samvær. Pædagogisk set er elevernes problem derfor ikke, hvad de ikke har lært i skolens undervisning og samvær, men derimod hvad de allerede har lært i skolens undervisning og samvær. Elevernes pædagogisk fremkaldte skole- og uddannelseshandicap gør det pædagogisk interessant at undersøge,

hvorledes skole- og uddannelsespraksis kan udformes med dette handicap som grundlæggende vilkår. Afhandlingens fokus er derfor primært på den måde, hvorpå pædagogisk praksis for denne gruppe elever lokalt er udformet – og altså ikke på eleverne og deres forskellige vanskeligheder.

Afhandlingens undersøgelse er udformet som en almenpædagogisk undersøgelse og retter derfor et pædagogisk interesseret blik mod den måde, hvorpå de to undersøgte institutioners skole- og uddannelsespraksis lokalt er udformet og træder frem som konkrete handlingsformer, steder og situationer. Undersøgelsens grundlæggende perspektiv er udviklet med udgangspunkt i en dannelsesorienteret almenpædagogisk forståelse af pædagogik som en særegen praksis, der helt grundlæggende hører med til menneskets dannelsesåbne, praktiske og fælles eksistens. I forlængelse heraf forstås pædagogisk praksis både som en almen menneskelig praktisk-eksperimenterende handlen og en handlingsorienteret praktisk-eksperimentel videnskab.

Afhandlingen tager udgangspunkt i den antagelse, at det er muligt at undersøge, forstå og beskrive konkrete og lokale skole- og uddannelsesaktiviteter som pædagogisk meningsfulde aktiviteter ud fra et almenpædagogisk perspektiv. Under indtryk af en pædagogisk forskning, der aktuelt forstås sig selv som uddannelsesvidenskab, er en sådan pædagogisk forståelse af pædagogisk praksis imidlertid ikke længere selvfølgelig i dansk pædagogisk forskning. Afhandlingens intention om at forstå og beskrive de to institutioners lokale skole- og uddannelsespraksis som pædagogisk meningsfuld praksis er derfor tæt forbundet med spørgsmålet om den

almene pædagogik som pædagogisk-videnskabelig disciplin og dens forhold til konkret og lokal pædagogisk virkelighed. Et spørgsmål, der måske især rummer den vanskelighed, at den almene pædagogik i vidt omfang ikke forstår sig som en disciplin, der også er empirisk arbejdende. I forlængelse heraf kritiseres den almene pædagogik da også for ikke for alvor at være optaget af lokal pædagogisk praksis, dens aktuelle og helt konkrete pædagogiske virkelighed. Afhandlingen fremstiller et eksempel på en almenpædagogisk undersøgelse af konkret og lokalt udformet skole- og uddannelsespraksis. En undersøgelse, der hverken kan betragtes som en rent empirisk eller som en rent teoretisk undersøgelse, men netop som en almenpædagogisk undersøgelse, der undersøger de to institutioners praksis ved at træde ind i disse institutioners praktiske og fælles pædagogiske liv på hovedsageligt to måder: dels gennem deltagende observation og dels gennem almenpædagogisk og anden pædagogisk teori. Undersøgelsens hensigt er hverken at bekræfte eller afkræfte lokal pædagogisk praksis som mere eller mindre virksomhedsfuld eller rigtig. Det er i stedet hensigten pædagogisk at forstå og beskrive en lokal og konkret skole- og uddannelsespraksis som en pædagogisk meningsfuld praksis og derfor også som en mulig måde, hvorpå lokal skole- og uddannelsespraksis kan forstås og beskrives. I den forstand kan afhandlingens undersøgelse betragtes som et almenpædagogisk bidrag til den skole- og uddannelsespolitiske forestilling om uddannelse til alle.

Te opfordringer til gentagelse

Afhandlingens undersøgelse har ikke til hensigt at udpege, hvad der virker eller ikke virker, hvad der er rigtigt eller

forkert i pædagogisk praksis – hverken generelt eller i den lokale pædagogiske praksis for unge med særlige behov, som er blevet undersøgt. I stedet peger undersøgelsens forsøg på pædagogisk at forstå og beskrive eksempler fra lokal skole- og uddannelsespraksis på en række pædagogiske pointer og spørgsmål, som kan bidrage til at diskutere spørgsmålet om skole og uddannelse for alle – ikke kun som et politisk, etisk eller økonomisk spørgsmål, men også som et almenpædagogisk anliggende. Med henblik på at perspektivere nogle af afhandlingens centrale pointer og pege ind i den offentlige debat om skole og uddannelse for alle fremhæver afhandlingen afslutningsvis tre sammenhængende pointer og spørgsmål, som afhandlingens undersøgelse kan siges at give anledning til at diskutere:

– *Skole- og uddannelseslivet som et pædagogisk latent liv.* Afhandlingen peger på, at skolens og ungdomsuddannelsens undervisning og samvær ikke blot kan forstås som en forberedelse af elevernes fremtidige liv, men også må forstås som en betydningsfuld del af elevernes umiddelbart levede og lærende liv. Almenpædagogisk set lærer eleverne alle steder og under alle omstændigheder og derfor også i skolens og ungdomsuddannelsens fælles liv – både i det fælles liv, som finder sted i undervisningslokalet, og i det fælles liv uden for undervisningslokalet. Set på den måde er hele skole- og uddannelseslivet, dets steder, indretning og udrustning, omgang, orden og gentagelser et pædagogisk latent liv og rummer derfor også en pædagogisk mulighed for at forme elevernes læring gennem den måde, hvorpå

dette liv arrangeres og leves. Med udgangspunkt i afhandlingens undersøgelse af pædagogisk praksis i de to husværksteder kan man diskutere, hvordan også andre former for skole- og uddannelsesliv i større grad kan tænkes og arrangeres pædagogisk på en sådan måde, at eleverne opfordres til at leve med og medvirke i skolens og ungdomsuddannelsens liv som et fælles og praktisk liv.

– *Gentagelsen som en pædagogisk latent bevægelse i skole og uddannelse.* Afhandlingens undersøgelse af gentagelse i pædagogisk praksis peger på, at gentagelsens dårlige ry i pædagogisk sammenhæng er uberettiget. Gentagelser kan forstås og arrangeres som pædagogisk meningsfulde gentagelser, der muliggør elevernes øvende omgang med verden, dens mennesker og dens ting og derfor som en hjælp til udvidelse og udvikling af deres muligheder for at leve som medvirkende og selvbestemmende mennesker i et praktisk og fælles liv. Almenpædagogisk set behøver gentagelser i pædagogisk praksis ikke nødvendigvis at forstås som fejl, der skal undgås – men som en grundlæggende mulighed for, at eleverne lærer og danner sig som

mennesker. Afhandlingens undersøgelse af gentagelse i pædagogisk praksis kan derfor bidrage til at diskutere, hvordan de gentagelser, der hører hjemme i et praktisk og fælles skole- og uddannelsesliv, kan udformes således, at de ikke blot har reproduktion af noget identisk som deres formål, men i stedet bidrager til elevernes mulighed for at lære og danne sig.

– *Skole- og uddannelsespraksis som socialpædagogisk praksis.* Afhandlingens undersøgelse peger på, at socialpædagogisk praksis ikke nødvendigvis behøver at blive forstået som en socialfaglig praksis eller som et socialpolitisk instrument til bekæmpelse af social nød og elendighed. Almenpædagogisk forstået er enhver pædagogisk praksis også altid en socialpædagogisk praksis, der indfører og opfordrer til deltagelse og medvirken i menneskelivets forskellige fællesskaber. Samtidig peger afhandlingens eksempler fra den undersøgte lokale skole- og uddannelsespraksis på betydningen af en socialpædagogisk indføring – ikke blot i forhold til et ikke-pædagogisk liv, men tillige i forhold til et pædagogisk arrangeret liv. Den forståelse, at

socialpædagogisk praksis ikke er et fremmedelement i et skole- og uddannelsesliv, der forstås pædagogisk, findes ikke kun i tysk almenpædagogisk teori eller på de to undersøgte institutioner. En sådan socialpædagogisk forståelse af skole og uddannelse finder man til overmål i en folkelig dansk skoletradition, sådan som den gennem tiden har været udformet og tænkt i fx folkehøjskolen og andre frie skoleformer. Afhandlingens forståelse af skole og uddannelse som pædagogiske steder kan derfor bidrage til spørgsmålet om, hvordan den socialpædagogiske dimension i skole- og uddannelsespraksis kan styrkes i forsøget på at udvikle et skole- og uddannelsessystem, der i større grad er for alle – også for unge med særlige behov.

For en almen pædagogisk betragtning er disse pointer og spørgsmål ganske vist ikke nye, men måske er de, sammen med den almene pædagogik som pædagogisk-videnskabelig disciplin, aktuelt blevet overset eller glemt som pædagogisk betydningsfulde spørgsmål og trænger måske derfor, som også den almene pædagogik, til offentligt at blive gentaget for at blive genopdaget og genovervejet. ♦